Maltese Literature Group Inc.
Grupp Letteratura Maltija Ink.
Incorporation No. A8686H
Kull korrispondenza għandha tintbagħat lis-Segretarju f'dan l-indirizz:
MLG, 477 Royal Parade, Parkville, Victoria 3052

FOLJU T'AĦBARIJIET
Numru 228 :: MEJJU, 2015

Editur: Paul Vella
paul.vella44@gmail.com

IL-LAQGĦA TAL-MEMBRI LI TMISS

Il-laqgħa li tmiss, bħas-soltu, se tkun l-aħħar Ġimgħa tax-xahar, jiġifieri nhar il-Ġimgħa, **29 ta' Mejju, 2015,** fiċ-Ċentru Malti ta' Parkville, fis-7.30 pm. Il-membri kollha mistiedna li jġibu xi xogħol biex jinqara f'din il-lejla. Jekk jogħġobkom ippruvaw li tkunu hemm fil-ħin. Nixtieqιu naraw aktar membri jattendu għal dawn il-laqgħat, għalhekk ħajru lill-membri tal-familja u lil ħbiebkom biex jiġu u jsiru membri tal-Grupp tagħna.

MIŻATA TA' SĦUBIJA

Il-miżata ta' sħubija issa qed titħallas fl-1 ta' Jannar ta' kull sena minn kulħadd. Dan ifisser li l-miżata issa titħallas minn Jannar sa Diċembru. Dawk li għadhom ma ħallsuhiex huma mitluba jagħmlu dan fil-laqgħa li tmiss u jaraw lil Ray Anastasi. Grazzi. Il-miżata għadha $10 kull familja. Grazzi lil dawk li ħallsu l-miżata fl-aħħar laqgħa tagħna.

Dun Karm u Caruana Dingli: id-dehra ta' Maria tal-Bajd

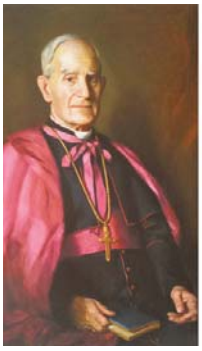

Dun Karm u Caruana Dingli kienu kontemporanji ta' xulxin. Kemm il-Poeta Nazzjonali kif ukoll Caruana Dingli – magħruf bħala l-aqwa ritrattista tal-Imperu Ingliż – kienu żewġ personalitajiet li rriflettew, issimbolizzaw u qanqlu kontradizzjonijiet fondi li evolvew il-gżira-stat.

Dun Karm kien jemmen fl-Italjanità u Caruana Dingli kien anglofoniku. It-tnejn li huma ħtiġilhom jirrisolvu l-ossimoru ta' Malta, li mill-uġigħ tal-ħlas kellha tgħaddi għall-modernità u taqbad it-triq għal stat indipendenti.

Dun Karm għanna l-ġrajja epika u għolla l-ilsien qadim waqt li Caruana Dingli lewwen il-preżenza idillika iżda xiżmoġenetika tagħha, fi struttura eġemonika li kienet tirrifletti l-interessi imperjali.

Taħdita organizzata bi sħab bejn id-Dipartiment tal-Istorja tal-Arti u l-Akkademja tal-Malti inżammet nhar is-17 ta' April 2015, f'Dar l-Ewropa, Triq San Pawl, il-Belt.

MIT-TIEQA TAL-GĦORFA (ġrajjieti), *Karmenu Mallia*, Dom Publ., 225pp., 2014.

"Bijografija? Ġrajjiet ħajti? Sejħulha li tridu.

Ara Santu Wistin sejjaħ ir-rakkonti ta' ħajtu 'Confessiones'; Ġulju Ċesri: 'De Bello Gallico'; Jean Jacques Rousseau: 'Les Confessions'; John Henry Newman: 'Apologia Pro Vita Sua'.

Jien għamilt dak li Michelangelo, ta' ġenju li kien, għamel fix-xogħlijiet tiegħu, jiġifieri: 'Rajt anġlu fl-irħam u naqqaxtu sakemm ħlistu mill-jasar.'

Mill-jasar tal-imgħoddi tiegħi ħlist ġrajjieti biex jinqraw. Issa f'idejk."

Dal-kliem insibuh fil-qoxra ta' wara tal-ktieb ta' Karmenu Mallia, u li hu mimli mhux biss bi ġrajjiet li għadda minnhom l-awtur imma wkoll siltiet mill-Istorja ta' Malta kif għexhom hu. Hemm ukoll esperjenzi kulturali interessanti li Mallia jiddeskrivi fid-dettal.

Nittamaw u nistennew li dis-sena jidhru ż-żewġ volumi ta' esejs kulturali ta' Mallia, esejs li dehru f'diversi gazzetti Maltin dawn l-aħħar għaxar snin.

L-AĦĦAR KURSARA TAL-ORDNI QUDDIEM L-INKWIŻITUR

skjav, midgħi u teżor fil-bitħa

Il-Ħamis, 23 ta' April, 2015, saret taħdita minn Liam Gauci, b'rabta mal-wirja temporanja "L-Inkwiżizzjoni Rumana f'Malta". Din inżammet fil-Palazz tal-Inkwiżitur, il-Birgu, fis-7 pm.

Fl-aħħar żmien tal-Ordni u l-aħħar snin tal-Inkwiżizzjoni f'pajjiżna, insibu li l-kursara kienu biċċa wġigħ ta' ras għall-Inkwiżitur. Id-difensuri tal-fidi fuq il-baħar kienu mixlija b'ħafna akkużi: min kien midgħi, min kien akkużat b'sodomija kif ukoll swat żejjed fuq is-servi tiegħu, oħrajn daru għall-Iżlam biex ma jibqgħux skjavi ġewwa Tuneż. Kursar ieħor għamel xhur iffitex teżor fil-bitħa ta' daru ġewwa l-Belt. Dawn huma stejjer li bihom nitgħallmu aktar dwar din il-komunità ta' baħħara u kursara Maltin fl-aħħar tas- seklu 18.

Din it-taħdita saret bil-Malti u d-dħul għaliha kien b'xejn.

Dizzjunarju tal-Malti għall-iskejjel – *Carmel Tabone*

L-awtur, Carmel Tabone, jgħid li qatta' 44 sena fl-iskejjel ta' l-istat. Għalkemm għallem fil-livelli kollha, anke fl-Università ta' Malta, kien dejjem għal qalbu l-livell primarju. Sa mill-bidu tas-snin sittin fis-seklu l-ieħor kien iħoss li l-istudent Malti jrid jiffaċċja nuqqasijiet biex jitgħallem l-ilsien għażiż ta' pajjiżu. In-nuqqas ta' kotba tal-lingwa, tal-grammatika u ta' dizzjunarji utli kien dejjem ixekkel it-tagħlim ta' lsienna. Huwa kien qatta' xi snin jaħseb li xi darba jagħmel dizzjunarju li t-tfal Maltin isibuh utli mhux biss għat-tifsir ta' kliem imma l-aktar biex jaraw il-kliem imħaddem fis-suriet kif intirtu mingħand missirijietna u fl-esperjenza tal-ħajja ta' kuljum. Minn dejjem emmen li t-tagħlim ta' lingwa għandu jsir f'kuntest u qatt ma seta' jara utilità ta' dizzjunarju f'idejn l-istudenti tagħna jekk mhux b'vokabularju użat f'kuntest. Huwa dejjem xtaq li jsawwar Dizzjunarju għall-Iskejjel. Għal ħafna u ħafna snin din ix-xewqa baqgħet ħolma. Imma l-ħolm jagħti l-ħajja, iqawwi l-qalb u jsaħħaħ il-ħsieb. Aktar ma bdew għaddejjin is-snin aktar kien immaħħaħ kif irid ifassal id-dizzjunarju li kellu f'moħħu u li ried joħloq biex uliedna jitgħallmu jiktbu l-kelma Maltija kif għandha tkun. Imma mhux biss kif tinkiteb il-kelma, imma wkoll kif tkun imħaddma bl-użu eżatt u bit-tiżjin xieraq biex jintroqom il-ħsieb. Carmel qal li jisħaq li t-tagħlim ta' lingwa-vokabularju, espressjonijiet u qwiel, għandu jkun imsawwar f'kuntest. Lsienna m'hu xejn anqas minn xi lsien barrani li ħallatna ma' tagħna u aktar milli nuru għerfna qegħdin nagħmlu minn kollox biex inkissru żewġ ilsna.

Dr Tania Muscat, Dipartiment tal-Primarja, Fakultà tal-Edukazzjoni qalet, "Wara s-sensiela tal-kotba Klikk li toffri taħriġ fil-lingwa Maltija msejjes fuq l-erba' ħiliet, issa l-awtur Carmel Tabone qed jippreżenta Dizzjunarju tal-Malti għall-iskejjel. Bħala lekċerer tal-pedagoġija tal-Malti fil-livell primarju, inħoss li l-preġju ta' din il-biċċa xogħol joħroġ bil-mod kif Tabone irnexxielu jdomm u jippreżenta dizzjunarju għat-tfal b'differenza. B'liema mod irnexxielu jagħmel dan? Bi pjaċir ninnota li għal darb'oħra, l-istess kif wera fix-xogħlijiet ippubblikati qabel, kif ukoll fil-prattika fl-iskejjel Tabone jħaddan il-prinċipju li t-taħriġ fil-lingwa b'mod ġenerali, u dak tal-Malti b'mod partikolari, irid ikun ibbażat fuq il-kuntest u l-istrutturi tal-lingwa li diġà jħaddmu l-kelliema nattivi. Hekk jgħid fis-silta awtobijografika li nsibu mal-ewwel paġni '...nagħmel dizzjunarju li t-tfal Maltin isibuh utli mhux biss għat-tifsir tal-kliem imma l-aktar biex jaraw il-kliem imħaddem fis-suriet kif intirtu mingħand missirijietna u fl-esperjenza fil-ħajja ta' kuljum.' (p. 7).

Din it-tfittxija u dan l-impenn sibthom f'dan id-dizzjunarju u nistqarr li bħala edukatriċi u bħala waħda li nħobb l-Ilsien Malti napprezza l-ħila li biha Tabone sensel u żewwaq din il-ġabra estensiva ta' kliem. Kliem magħruf, kliem xi ftit stramb, kliem li għandu aktar minn tifsira waħda, kliem li jorbotna mal-imgħoddi daqskemm ma jonqsux kliem ġodda li jixhdu l-prospetti tal-ġejjieni minħabba ż-żieda fit-tlaqqigħ tal-lingwa ma' lingwi oħra, ħtiġijiet ġodda jew differenti li qed jinħassu fis-soċjetà u l-firxa mgħaġġla u wiesgħa tat-teknoloġija u l-informatika. Għalija, fost il-merti li ħaqqu Tabone għal din il-biċċa xogħol, l-aktar tnejn importanti huma li ħareġ b'dizzjunarju aġġornat li jiswa lil min jikteb bil-Malti jew għandu interess li jitgħallem il-Malti u li sawwar dan d-dizzjunarju bil-ħsieb li jkun addattat għat-tfal tal-primarja minn tmien snin 'il fuq.

Nixtieq nifraħ lil Tabone għal din il-pubblikazzjoni u ninsab konvinta li ser naraha fi ftit tax-xhur li ġejjin issib postha fil-libreriji tal-iskejjel u tad-djar Maltin għax hija riżorsa utli f'idejn l-istudenti u l-għalliema għat-tagħlim tal-ilsien nattiv. Iżda mhux biss, fi żmien fejn l-edukazzjoni f'Malta tinsab f'salib it-toroq kif tixhed l-etnografija tal-klassi, illum qed jikber in-numru ta' tfal barranin/migranti fl-iskejjel ta' Malta u Għawdex li għandhom il-ħtieġa li jitgħallmu l-Malti. Dan id-dizzjunarju huwa ktieb f'waqtu għaliex jista' jkun ta' għajnuna wkoll għalihom, kif tisħaq wara kollox il-politika nazzjonali għal-litteriżmu biex ifittxu jsiru jafu ilsienna ħalli jħossuhom miluqgħa u inklużi."

PROGRAMM MUŻIKO-LETTERARJU

Il-Programm Mużiko-Letterarju huwa wieħed mill-iktar avvenimenti importanti fil-kalendarju tal-Grupp tagħna. Din is-sena dan se jinżamm **f'Settembru** fis-Sala taċ-Ċentru Malti ta' Parkville. Nitolbukom li żżommu din id-data biex tkunu tistgħu tattendu. Jekk hemm xi membri li għandhom xi xogħol għall-Programm Mużiko-Letterarju ta' din is-sena tkun ħaġa tajba jekk jibagħtuh lil **Paul Vella, 4 Legh St, Reservoir, Victoria, 3073** biex ikun jista' jibda jaħdem fuqu u mhux kollox jaqa' għall-aħħar ħin. Kif tafu, ix-xogħol irid jiġi ttajpjat, moqri, ikkoreġut, u wara jerġa' jiġi moqri. Dan jieħu ħafna żmien. Wara irid jiġi ppaġnat u jmur għand l-istampatur biex jiġi mitbugħ u jkun għandna għall-Programm Mużiko-Letterarju. L-għajnuna tagħkom tkun apprezzata. Fl-istess ħin, dawk li għandhom aċċess għall-*internet*, ikun aktar faċli jekk jibagħtu x-xogħol tagħhom permezz ta' *email* lili: **paul.vella44@gmail.com** qabel l-aħħar ta' Ġunju.

Victoria
Department of Premier and Cabinet
OFFICE OF MULTICULTURAL AFFAIRS AND CITIZENSHIP

Proudly supported by the Office of Multicultural Affairs and Citizenship

BOV
BANK OF VALLETTA p.l.c.
Uffiċċju Rappreżentattiv:
16 Watt Street, Sunshine 3020
Telephone: 9311-3222

Stqarrija għall-istampa dwar il-Festival tal-Ktieb fuq il-Kampus, mill-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb u l-Għaqda tal-Malti – Università

Il-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb u l-Għaqda tal-Malti – Università qed jorganizzaw it-tieni edizzjoni tal-Festival tal-Ktieb fuq il-Kampus, li se jsir fl-5-6-7 ta' Mejju 2015. Il-ħinijiet tal-ftuħ huma: 09:00 – 15:00 u 19:00 – 21:30.

Dan il-Festival jagħti lok lill-pubblikaturi u distributuri Maltin jippromwovu l-materjal tagħhom ma' udjenza matura, fosthom studenti universitarji. Minbarra l-bejgħ ta' kotba jkun hemm ukoll programm varjat ta' attivitajiet, bl-għan li l-letteratura nippromovuha fis-sħuħija tagħha, u mhux biss bħala prodott li jinxtara.

Fost l-attivitajiet, se jkun hemm żewġ intervisti mal-awturi Walid Nabhan u Pierre J. Mejlak, it-tnejn rebbieħa ta' premji prestiġjużi. Matul it-tlett ijiem tal-Festival, se jkun hemm ukoll dawriet iggwidati mal-Librerija tal-Università u għadd ta' kollaborazzjonijiet ma' għaqdiet oħra, fosthom għaqdiet studenteski bħall-KSU. Il-programm sħiħ joħroġ fil-jiem li ġejjin, u l-pubbliku jista' jsegwi l-aħħar aġġornament mill-attività fuq Facebook:

www.facebook.com/events/1617871398434808/

Il-pubblikaturi u d-distributuri preżenti huma Faraxa Books, Horizons, SKS, u Sierra Book Distributors, u wħud minnhom qed jorganizzaw xi attivitajiet. Ikun hemm ukoll stand tal-organizzaturi, jiġifieri tal-Għaqda tal-Malti – Univeristà u l-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb, minn fejn wieħed ikun jista' jikseb aktar tagħrif.

Għal iktar tagħrif jew intervisti iktbu lil Maria Muscat fuq maria.e.muscat@gov.mt

METAMORFOSI — *IT-TNEDIJA*

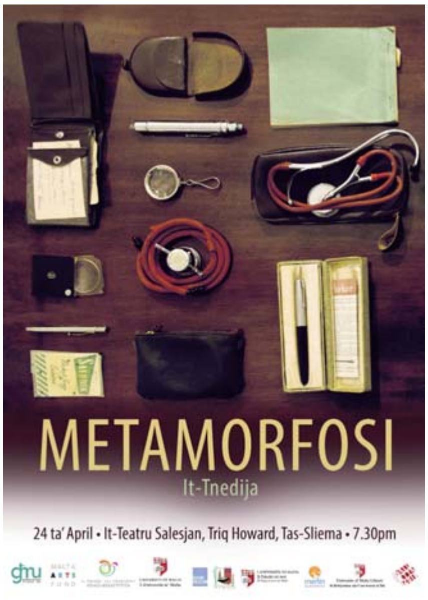

Wara proċess ta' riċerka u kitba kreattiva, nhar l-24 ta' April saret it-tnedija tal-pubblikazzjoni metamorfosi, fit-Teatru Salesjan, Triq Howard, Tas-Sliema. Din il-pubblikazzjoni bdiet tinħema fil-ħamsin sena mill-mewt ta' Briffa, li flimkien ma' Ġużè Bonnici waqqaf l-Għaqda tal-Malti – Università. Wara proċess ta' familjarizzazzjoni ma' xogħlijiet Briffa, erba' kittieba emerġenti (Sylvana Bugeja, Theresa Abdilla, Elena Stilon u Maria Vella) ħadmu mal-artisti Ryan Falzon (pittur), Manoel Pirotta (maestro), Marta Vella (attriċi) u Francesca Cassar (ballerina). Ix-xogħlijiet finali se jkunu qed jidhru fil-pubblikazzjoni, flimkien ma' kitbiet oħra ta' xeħta akkademika. Il-proġett ġie dokumentat b'ritratti ta' Gilbert Calleja.

Dakinhar tat-tnedija fit-Teatru Salesjan wieħed kien jista' jesperjenza x-xogħlijiet ta' dawn l-artisti, jiltaqa' magħhom, u jixtri l-pubblikazzjoni għal prezz speċjali li tinkludi wkoll għadd ta' kitbiet ġodda dwar Briffa. Din kienet esperjenza li wieħed ma kellux jitlifha. It-tnedija bdiet fis-7.30pm u gruppi differenti ġew imdaħħla f'ħinijiet diversi sabiex jimxu matul it-teatru u jieħdu dewqa ta' dawn ix-xogħlijiet. Wara kien hemm xi tnaqqir u xorb.

Ħajr lill-Fond Malti għall-Arti, Premju tal-President għall-Kreattività, l-Università ta' Malta, il-Librerija tal-Università ta' Malta, it-Teatru Salesjan (skema SARP), Merlin, l-Akkademja tal-Malti, u d-Dipartiment tal-Malti fl-Università. Dan il-proġett kien endorsed mill-Fondazzjoni Valletta 2018.

Aktar tagħrif dwar il-proġett: www.ghaqdatalmalti.org/metamorfosi.htm

L-attività fuq Facebook: www.facebook.com/events/447222998763634/

XEWQAT TA' FEJQAN MALAJR

F'dawn l-aħħar jiem is-Segretarja tagħna, is-Sinjura RJar għal operazzjoni. Aħna kellimniha kemm-il darba u qaltilna li ġejja għall-aħjar. Il-President, il-Kumitat u l-membri kollha tal-Grupp Letteratura Maltija tal-Victoria jixtiequ lil Rosemary fejqan ta' malajr u nisperaw li narawha magħna ma ndumux. Rosemary, inwegħduk li inti dejjem fil-ħsieb u t-talb tagħna.

NIXTIEQU NARAW MEMBRI ĠODDA

Jekk tkunu tafu lil xi ħadd li jħobb il-lingwa Maltija, kemm jekk jikteb xi proża jew poeżija jew forsi jħobb jaqra jew jisma' l-Malti, ippruvaw ħajruhom biex isiru membri magħna. Nixtiequ naraw membri ġodda jingħaqdu magħna. Jekk hawn xi ħadd li forsi qed jaqra dan il-Fuljett, aħna niltaqgħu kull l-aħħar Gimgħa tax-xahar fil-*Boardroom* taċ-Ċentru Malti, fis-7.30 pm. Kull ma tridu tagħmlu hu li tiġu u tingħaqdu magħna. Nafu żgur li tieħdu gost. Narawkom hemm.

Nirringrazzja lill-membru tagħna Rose Lofaro li tgħin fil-qari tal-provi għalkemm jekk taħrab xi kelma nidħol responsabbli għaliha jien. Grazzi wkoll lil Joe Borg, Patrick Sammut u Leanne Ellul u ħafna oħrajn għat-tagħrif fuq il-letteratura Maltija f'Malta. Grazzi u napprezza.